

Ohlédnutí za paní docentkou Zdenou Jesenskou (1932–2013)

Paní doc. PhDr. Zdena Jesenská, CSc. (dívčím jménem Urbaníková) se narodila 9. června 1932 v Ostravě. Dětství prožívala převážně v hornické kolonii, u babičky a prababičky v nedalekých Klimkovicích v rodině horníka, poté důlního technika. Tam někde vyrůstají kořeny jejího sociálního cítění a víry v to, že něčeho lze dosáhnout jen vytrvalým úsilím, že bez práce pro druhé ztrácí život smysl, že už nestačí se starat jen o sebe a že to všechno se nejlépe uplatní v povolání učitele.

V letech 1938–1947 chodí do obecné školy v Klimkovicích a pak v Moravské Ostravě. Následuje studium (1947–1951) na reálném dívčím gymnáziu a posléze Pedagogickém gymnáziu v Ostravě. V roce 1952 praktikuje na národní škole a na Odboru školství KNV v Ostravě.

Následuje vysokoškolské studium (1952–1953) učitelství, pedagogiky a psychologie na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V letech 1953–1957 je vybrána ke studiu do tehdejšího SSSR a vyslána na studie na Pedagogickém institutu A. I. Gercena v Leningradu, obor pedagogika-psychologie, které absolvuje s vyznamenáním. Má možnost cestovat po Sovětském svazu, poznávat ruské lidi, krajany v sovětské Asii v období po XX. sjezdu KSSS, kdy N. S. Chruščov otevřeně kritizoval násilnickou Stalinovu politiku. Z Gercenova pedagogického institutu v Leningradu (dnes opět Petrohrad) se vrací nejen s diplomem z pedagogiky a psychologie, nasměřovaná na teorii oboru, ale i s řadou celoživotních přítelkyň a přátel se zkušenostmi z reálného poststalinského období. Nestane se skeptikem, naopak navždy už rusofilem plná mladistvého elánu. Avšak poválečné nadšení se mění v přemýšlení. Podobně uvažuje její slovenský spolustudent Ján Jesenský (1931–2009, speciální pedagog – tyflopéd), který se v roce 1957 stal jejím manželem.

Paní Zdena Jesenská pracuje v letech 1957–1961 jako asistentka, pak odborná asistentka na katedře pedagogiky Vysoké školy pedagogické, posléze na Pedagogickém institutu v Praze. V letech 1961–1966 absolvuje interní aspiranturu na Pedagogickém ústavu J. A. Komenského Československé akademie věd, kde jejím školitelem byl významný český pedagog Otokar Chlup. V roce 1966 dosáhla vědecké hodnosti CSc. a zastává funkci vědecké tajemnice PÚ JAK ČSAV (1966–1968). Následuje její působení (1968–1971) na katedře pedagogiky Pedagogické fakulty UK Praha.

V aspirantuře v Pedagogickém ústavu Československé akademie věd si jako problematiku svého výzkumu a posléze i dizertace zvolila teorii dětského kolektivu. Ten se stal jejím prvním celoživotním tématem. Zabývala se teorií utváření a společenského působení dětského kolektivu, které pro ni ale nebylo otázkou zájmů, natož ideologie, ale mravního působení. V tom přístupu se odrážela nejen jeho doba, ale jakoby i celý její charakter. A tak publikuje práci *Rozvíjení společenské aktivity žáků: Studie o mravní výchově dětského kolektivu*. Vyšla v Praze ve Státním pedagogickém nakladatelství v roce 1968. Zajímal ji osobnost A. S. Makarenka a jeho pojetí práce s kolektivem dětí a mládeže. Ta jí byla nejen inspirací, ale seriózním zdrojem poznání. Protože se zajímala o nejnovější poznatky v této oblasti v květnu roku 1989 se zúčastnila 6. mezinárodního symposia o stavu a perspektivách makarenkologie, konaného na Filipově univerzitě v Marburgu, spolu s doc. PhDr. Liborem Pechou, CSc. a PaedDr. Jiřím Haškovicem. Tam byly zveřejněny za účasti mnoha sovětských i dalších pedagogů z celého světa nové poznatky k životopisu získané objevem jeho mladšího bratra Vitalije ve Francii.

Avšak věnovat se pouze teorii jí nestačilo. Z občanského přesvědčení i z upřímného pocitu společenské odpovědnosti se obětavě zapojila do formování nového pojetí, tehdy příliš „poškoštěné“ Pionýrské organizace ČSM. Proto roku 1968 zakládají spolu s manželem pionýrský různověký oddíl Práčata. Ten v letech 1973–1978 vyrostl do podoby pionýrské skupiny Modřanská trojka, kterou pak vedla. V roce 1970 byla za aktivní podíl při zakládání a členství v Ústřední Radě Českého Pionýra vyloučena z KSČ. Přesto v roce 1990 nabídku oživit samostatný Pionýr neodmítla a přispěla k formulování jeho programových východisek.

Ze strany byla vyloučena paradoxně za to, co dělala dobrovolně. Jako vědecký pracovník byla odsunuta (v roce 1971) z politických důvodů do Ústavu pro učitelství UK, který byl od roku 1974 přebudován na Ústřední ústav pro vzdělávání pedagogických pracovníků v Praze. Publikování pod vlastním jménem bylo takřka nemožné a v drtivé většině šlo jen o cyklostyly, brožurky, omezeně dostupné studijní texty. Zde píše text *Příprava a analýza výuky*, kterou vydal Krajský pedagogický ústav v Olomouci v roce 1986. Tehdy se svědomitě a důsledně pustila do svého druhého velkého profesního tématu – dalšího vzdělávání učitelů. I přes zákaz veřejné i přímé pedagogické činnosti odmítla úplnou profesní rezignaci a zvolila cestu kupodivu mnohem nevděčnější a vyčerpávající. Udržet se a alespoň trochu něco vybojovávat v oboru vzdělávání. Kromě cizích úspěšně vychovala tři své vlastní děti.

I když vyřazení z vědeckého života paní docentku Zdenu Jesenskou zastihlo téměř na vrcholu profesionální kariéry, pracovala dále i v podmínkách, v jakých by slabá osobnost nejspíše rezignovala. Některé její práce a kritická stanoviska byla vydávána bez uvedení jména nebo pod jmény jiných autorů. Intenzivně se v té době zabývala výzkumem v oblasti dalšího vzdělávání učitelů a přípravou a realizací vzdělávacích kurzů pro vedoucí pracovníky a učitele všech typů škol. I v této době udržovala odborné kontakty s pedagogy, kteří výrazně ovlivnili teorii i praxi českého školství. Např. s prof. A. M. Dostálem, prof. Jiřím Kotáskem nebo prof. Jarmilou Skalkovou.

Po listopadu 1989 byla rehabilitována a jmenována docentkou pro obor pedagogika. Vrátila se na PedF UK a pomáhala budovat nově katedru školní pedagogiky. Zaměřuje se na řešení problematiky kvalitní přípravy pedagogických pracovníků. Zvláště se věnovala problémům začínajících učitelů a funkci pedagogické praxe v rámci jejich přípravy. Jako koordinátorka, partnerka v týmu nebo spoluřešitelka různých pedagogických úkolů, pracovala vždy na vysoké úrovni profesionality.

Současně se po roce 1989 velmi aktivně zapojila do organizací, které se zaměřily na transformaci českého školství. Např. ve sdružení NEMES (Nezávislá mezioborová skupina pro transformaci vzdělávání) se podílela na zpracování transformačního dokumentu pro reformu českého vzdělávání. V rámci PAU (Přátelé angažovaného učení), které od roku 1994 funguje jako samostatná organizace sdružující učitele, rodiče, studenty, školské pracovníky, úředníky i politiky, se výrazně podílela na tvorbě nové strategie státní vzdělávací politiky. Zapojila se také do znovuoživení aktivit České pedagogické společnosti. Propracovala projekt využití metody orální historie a navrhovala provést v pedagogické veřejnosti pomocí metody orální historie šetření, zaměřené na jednotlivce minulým režimem různě postižené. To se bohužel neuskutečnilo z finančních důvodů. Její zásluhy byly oceněny jmenováním čestnou členkou České pedagogické společnosti.

S velkou erudicí se věnovala vědě, byla velmi pracovitá, nikdy však nebyla zahleděná jen do své vlastní práce. Nezištně se dělila o své znalosti a zkušenosti se svými mladšími kolegy. Byla pro ně rádcem i zdrojem stále nové inspirace. Učila je odbornému dialogu, týmové práci.

Důchod pro paní docentku Jesenskou ani zdaleka nebyl nečinností. Energicky udržovala celou širokou rodinu, zahradu, kontakty se všemi přítelkyněmi a přáteli, ještě znovu zkoušela pomoci v modřanském Sokole, chodila za

kulturou do divadel, galerií, jezdila na poznávací zájezdy. V roce 1999 spolu se synem Ing. arch. Vítem Jesenským se podílí na *Návrhu obecné koncepce vzdělávání odborných pracovníků ve státní památkové péči*, její poslední odborné, resp. výzkumné práci.

Paní doc. PhDr. Zdena Jesenská, CSc. byla od roku 2011 odkázána na péči, zejména rodiny, dne 8. ledna 2013 zemřela. Budeme na ni vzpomínat jako na osobnost, vyzařující energii a životní optimismus, které uměla přenášet na ostatní, stejně tak jako na její lidskou poctivost a opravdovost.

Publikace (1991): 2 monografie či studie-knihy, 9 článků odborných, 7 popularizačních, 7 studijních textů, 6 projektů kursů, dalších asi 25 strojopisných studií.

K sepsání ohlédnutí byla použita sdělení Ing. arch. Víta Jesenského, syna paní docentky Zdeny Jesenské.

PhDr. Antonín Bůžek, Ph.D., PaedDr. Jiří Haškovec

Zpráva z konference *Zkušenost-reflexe-učení*

Učení se z lidské zkušenosti prostřednictvím její reflexe je tématem, jež je v pedagogické teorii i praxi systematičtěji rozvíjeno již nejméně od počátku minulého století a jehož význam v kontextu nových společenských výzev a s nimi spojených výchovně-vzdělávacích úkolů, zdá se, stále narůstá. V odborných komunitách jde však současně o téma, které stojí mimo hlavní proud, a příliš soustředěné pozornosti se mu tak proto zjevně nedostává.

Na tuto skutečnost se pokusila reagovat iniciativa pracovníků Akademického centra osobnostního rozvoje (ACOR) při Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, kteří v rámci projektu *Zkušenostní a reflektivní učení – podpora profesní přípravy studentů* (CZ.1.07/2.2.00/15.0202) podpořeného Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR zorganizovali ve dnech 5. až 6. března 2013 odbornou konferenci nesoucí název *Zkušenost-reflexe-učení*.

Hlavním cílem této akce, volně navazující na v roce 2008 pořádanou konferenci *K sobě, k druhým, k profesi*, byla snaha zachytit a zmapovat způsoby, jakými profesionálové působící zejména v nejrůznějších oblastech osobnost-

ně sociálního a profesního rozvoje pracují s tématy lidské zkušenosti a její reflexe ve snaze ovlivnit proces učení. Šlo tak nejen o setkání akademiků z většiny tuzemských pedagogických pracovišť, ale stejně tak i zástupců bezprostřední praxe, jejichž podíl se letos při účasti cca 120 osob pohyboval za (velmi potěšující) hranicí 50 procent.

Základními stavebními kameny konference se jako obvykle staly plenární referáty zvaných řečníků. První z nich přednesla jedna z v současnosti nejvíce viditelných propagátorek konceptu zkušenostně reflektivního učení Jennifer Moon, působící na Bournemouthské univerzitě ve Velké Británii. Ve svém příspěvku *Why Reflect in the Process of Learning?* se pokusila shrnout především základní východiska problematiky a následně věnovala pozornost vysvětlení vlastního pojetí podpory procesu učení skrze reflektovanou zkušenost. Iva Stuchlíková z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích se jako druhá v pořadí zaměřila na roli, kterou v procesu učení hrají emoce. Ve svém přehledově laděném příspěvku představila tuto problematiku z několika specifických úhlů pohledu, přičemž se opírala zejména o nejnovější poznatky psychologie emocí. Blok plenárních referátů posléze uzavřel Josef Valenta z Karlovy univerzity v Praze, jenž poukázal na problematičnost střetávání teorie a praxe na poli osobnostní a sociální výchovy a vymezil několik možných způsobů, jak se s absencí teoretických zdrojů svět praxe obvykle vypořádává.

Program konference dále probíhal v celkem 6 oddělených tematických sekcích, v nichž bylo postupně prezentováno celkem cca 40 příspěvků. Ve vystoupeních jednotlivých řečníků dostaly prostor jak teoretické pohledy na zkušenost a reflexi, tak i příspěvky představující výsledky empirických šetření, která byla v této oblasti v poslední době uskutečněna, a v neposlední řadě rovněž zcela specifické pohledy na pojednávané téma. Nejsilněji byly ovšem zastoupeny příspěvky ukazující pestrou škálu možností aplikace platformy zkušenostně reflektivního učení do reálné praxe, ať už v podobě programů práce s klienty ohroženými např. fenoménem sociálního vyloučení, programů školního či mimoškolního vzdělávání či programů profesní přípravy budoucích pomáhajících pracovníků.

Obohacení obou konferenčních dní představovala rovněž série sedmi tematických workshopů, v nichž byly účastníkům konference v rozšířeném čase interaktivním způsobem naznačeny způsoby práce vybraných expertů. Namátkou tak můžeme poukázat na workshop Michala Dubce zaměřený na

práci se vztahovými signály v rámci školní třídy, vystoupení Martina Haka věnované tématu skupinové tvorby příběhu či snad možností výuky přírodních věd prostřednictvím principů zkušenostního učení v podání Ondřeje Příbyly.

Na celkovém průběhu konference lze vyzdvihnout především velmi vstřícně laděné sociální ovzduší a snad až komunitní charakter, kdy se nejednou v dílčích sekcích nad jednotlivými příspěvky nadšeně debatovalo ještě dlouho po jejich skončení, a stejně tak i výrazné prolínání akademického prostředí se světem reálné praxe. Konferenci tak nechyběl specifický náboj a atmosféra nezbytného inovačního sršení. Nezbývá proto než si přát, aby další konference, jež bude pořádána na jaře příštího roku, v nastoleném trendu pokračovala a snad jej opět posunula o nějaký kus dále.

*Jan Kolář, Jan Nehyba
Masarykova univerzita, Filozofická fakulta
Akademické centrum osobnostního rozvoje při Ústavu pedagogických věd*

Journal of Pedagogy 4/2012

Čtvrté loňské číslo časopisu *Journal of Pedagogy* obsahuje následující studie: *Pedagogy against the state: The ban on ethnic studies in Arizona* (K. Wanberg), *From neoliberal policy to neoliberal pedagogy: Racializing and historicizing classroom management* (Z. A. Casey, B. D. Lozenski, S. K. McManimon), *Child-centered pedagogies, curriculum reforms and neoliberalism. Many causes for concern, some reasons for hope* (E. Rodríguez), *In transit/ions: Sudanese students' resettlement, pedagogy and material conditions* (A. Harris), *Is 'teaching for All' knocking on our door?* (A. Price, A. McConney, E. Echeverria), *Philosophical inquiry and the advancement of democratic praxis* (P. Hannam).

<http://pdfweb.truni.sk/jop/>

Pozvánka na konferenci

Profesionalizace učitelského vzdělávání

Ve dnech **10.–12. října 2013** pořádá Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická Technické univerzity v Liberci 4. mezinárodní konferenci k problematice dějin, výchovy a vzdělávání pod názvem ***Profesionalizace učitelského vzdělávání ve střední a jihovýchodní Evropě – historické a systematické aspekty.***

V současné pedagogické diskusi jsou často tematizovány aspekty profesionalizace učitelské profese. V této souvislosti je vedena diskuse jak o národních schématech, která dané téma ovlivňovala a ovlivňují, tak jsou pojímány snahy o vymezení a definování klíčových učitelských kompetencí, které by měly být společné v rámci evropského vzdělávacího prostoru. V této souvislosti je zřejmé, že historické aspekty učitelského vzdělávání nemohou být ve společné evropské diskusi ponechány stranou.

Konference podá plastický obraz o podmínkách vývoje učitelského vzdělávání v zemích střední a jihovýchodní Evropy od počátků moderního učitelského vzdělávání až po postupné zavádění a realizaci systematické reformy učitelského vzdělávání. Pozornost bude věnována období poslední třetiny 18. století (zejména období po roce 1774) až do konce 19. století. Zájem se bude soustředit na reformu učitelského vzdělávání tzv. obecných či národních škol.

Záměrem konference je představit a analyzovat učitelské vzdělávací koncepce v jednotlivých evropských regionech daného období, tyto přístupy porovnat a zasadit je do širšího diskurzivně-analytického rámce. Budeme hledat odpovědi na otázky, kdo byl hlavním aktérem daných reforem, na jakých konceptech se tyto reformy zakládaly? Jaké vzdělávací cíle předpokládaly „a priority“ dané reformní koncepty učitelského vzdělávání, jaký obraz vzdělání člověka a scholarizace společnosti stál „nevědomě“ v pozadí konstrukce a operacionalizace daných konceptů?

Anotace příspěvků na konferenci se zasílají do 31. 5. 2013 na e-mailovou adresu andrea.rozkovcova@tul.cz. Bližší informace o konferenci jsou dostupné na webové adrese <http://dejiny-ucitelskeho-vzdelavani.fp.tul.cz>.

Konferenci spolupořádá Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského. Konference se koná se pod záštitou ministra školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, prof. PhDr. Petra Fialy, Ph.D., ve spolupráci s Českou pedagogickou společností a za podpory ESF projektu „Systém partnerství na Technické univerzitě v Liberci“ (CZ.1.07/2.4.00/31.0059).